

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Δρα. Δ. Σμοκοβίτη *

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Γεωγραφία, ως επιστήμη που οπουδήποτε επί της γής συμβαίνουν, ενδιαφέρεται κατά πρώτο λόγο για τον άνθρωπο, αυτό το κυρίαρχο της φύσης. Το ενδιαφέρον της επεκτείνεται και σε κάθε τι που έχει σχέση με τον άνθρωπο. Μεταξύ δε των στοιχείων που έχουν άμεση σχέση, μ' αυτόν είναι το περιβάλλον.

Όπως και με άλλες συγγενείς επιστήμες η Γεωγραφία διεπίστωσε ότι στη διαρκώς μεταβαλλόμενη (τα πάντα ρε!) φύση, κωτώθωσαν να επιζήσουν μόνον όσοι οργανισμοί μπορούσαν να προσαρμοσθούν στις συνθήκες του περιβάλλοντος μέσα στα οποία βρέθηκαν. Όσοι δεν προσαρμοσθήκαν χάθηκαν στα βάθη των αιώνων.

Ο άνθρωπος, σαν ένα μέλος της φύσης που έζησε και ζει μέσα σ' αυτήν, αλλά και απ' αυτήν, είναι μεταξύ εκείνων που κωτώθωσαν να επιζήσουν, ενώ π.χ. οι δεινοσαυροί εξαφανίσθηκαν. Αυτό το επέτυχε γιατί μπόρεσε να εκμεταλλευθεί το περιβάλλον στο οποίο βρέθηκε, αλλά και γιατί όπου το περιβάλλον του δεν ήταν ευνοϊκό, το βελτίωσε προς όφελος του.

Η βελτίωση αυτή πολλές φορές ήταν απαραίτητη και επιτεύχθηκε είτε με μονιμα έργα (αποξηράνσεις, εγχειρίδες βελτιώσεις, κατασκευές κινήσεως κ.λ. π.) είτε ακόμη με προσωρινές ειδικές συσκευές, όπως γίνεται στα υποβρυχία, στην Ανταρκτική κ.λ. π.

Πολλές φορές όμως η προσπάθεια βελτίωσης δεν ήταν επιτυχής και σε μερικές περιπτώσεις απεβή σε βάρος του ανθρώπου. Διακρίνουμε έτσι μίαν αμειδίραμη επίδραση. Το περιβάλλον επιδρά επί του ανθρώπου, αλλά και ο άνθρωπος επιδρά επί του περιβάλλοντος.

Και οι δύο επιδράσεις θά μάς απασχολήσουν.

Πριν προχωρήσουμε όμως θα ποεπει, σύμφωνα με τὰ δεδομένα της επιστήμης, να καθορίσουμε δύο ζητήματα:

-Είναι αντικείμενο της Γεωγραφίας η αλληλεπίδραση ανθρώπου περιβάλλοντος;

* Δρ. Δ. Σμοκοβίτη, Βιβλιοθήκη Θεόφραστο, Τμήμα Βιολογίας, Α.Π.Θ. Γεωγραφίας στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Γεωγραφικής Εταιρίας.

1. ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ (ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ),

-Τί είναι τό περιβάλλον και πώς επιδρά αυτό ;

Κατά έναν ορισμό, Γεωγραφία είναι η επιστήμη που σπουδάζει την επιφάνεια της γής και τη σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον του. Οι επιστήμες και η Γεωγραφία ασχολήθηκαν από τους αρχαίους χρόνους, με αυτή την αλληλεπίδραση. Όλες οι διατυπώσεις θεωρίες δέχονται την αλληλεπίδραση αυτή, διαφωνούν όμως ως προς το βαθμό της επίδρασης. Η διαφωνία αυτή εμφανίστηκε ιδίως όταν έγινε προσπάθεια να καθορισθεί τι είναι Γεωγραφία. Θα αναφέρουμε λίγα από αυτή τη διαφωνία κατά τα τελευταία χρόνια.

Ο Alex. Humboldt (1769-1859), Γερμανός, βοηθός του Cook, που επισκέφθη σχεδόν ολό τον τότε γνωστό κόσμο, διατύπωσε τη θεωρία " της ενότητας της φύσεως," κατά την οποία, επικρατεί αρμονική ενότητα στο ουσίαν, και ότι: " οι εδαφικές και ατμοσφαιρικές συνθήκες επιδρούν επί της επιφάνειας της γής και ιδίως επί των εμβίων οντων ".

Ο σύγχρονος του Karl Ritter (1779-1859), Γερμανός επίσης, στο έργο του *Comparative Geographie*, εξετάζει πρωταρχικά τον άνθρωπο, τον οποίο θεωρεί ότι κατά μέγα μέρος επηρεάζεται από το φυσικό περιβάλλον. Βασική ιδέα του έργου του είναι ότι: "ο άνθρωπος κατά μέγα μέρος υποκειται στο φυσικό του περιβάλλον. Η γη δέν είναι μόνον κατοικία του ανθρώπου αλλά και το παιδαγωγείο του ".

Άλλοι γεωγράφοι του 19ου αιώνας επίσης διεπίστωσαν ότι η αλληλεπίδραση ανθρώπου - περιβάλλοντος είναι ισχυρά.

Ο Fr. Ratzel (1844 - 1904), Γερμανός καθηγητής στο πανεπιστήμιο της Λειψίας, θεωρεί ότι το φυσικό περιβάλλον περιορίζει την κοινωνική και οικονομική δραστηριότητα του ανθρώπου και ότι η ανθρώπινη δραστηριότητα καθορίζεται από τον τρόπο που σκέπτεται ο άνθρωπος, από τους σκοπούς που επιδιώκει, από τις τεχνικές δυνατότητες που έχει και το φυσικό περιβάλλον, αλλά μόνο αυτό επενεργεί στις αποφάσεις του.

Ο Darbwin (1809 - 1882), Άγγλος φυσιοδίφης, στο έργο του "Περί γενεσεως των ειδών μέσω της φυσικής επιλογής" (1859) διατύπωσε την θεωρία ότι ο άνθρωπος καταγεται από πιθηκοειδές θηλαστικό, και η θεωρία του συνδέθηκε με άλλες υλιτικές απόψεις.

Όλιγο μεταγενέστερες όμως ερευνες του Μένδελ, περί της κληρονομικότητας, που ισχύουν και σημεοσ, αποκάλυψαν την αυθαίρεση της θεωρίας του Darbwin.

Από τις αρχές του 20ου αιώνα άρχισε να δίνεται μεγαλύτερη σημασία στη Γεωγραφία του ανθρώπου. Από το 1940 εμφανίστηκαν οι περιβαντολόγοι. Έντονη συζήτηση έγινε μεταξύ των ασχολουμένων κυρίως με τον άνθρωπο (των ανθρωπιστών όπως ονομαστήκαν) και των περιβαντολόγων (που ασχολήθηκαν περισσότερο με το περιβάλλον).

Τελικά επικράτησε η κρατούσα και σημερα άποψη του Preston E. James ότι: " η σημασία για τον άνθρωπο των χαρακτηριστικών της γής, καθορίζεται από τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής των λαών. Συνεπώς κάθε αλλαγή στασεως, αντικειμενικού σκοπού, τεχνικής ικανότητας ενός λαού, σε μία ορισμένη περιοχή, επιβαλλεί επανεκτίμηση των αινομενων. Το περιβάλλον δεν είναι, παρά ένα καθήκον, οτιδήποτε κατά μέγα μέρος και, κάθε τι που γίνεται, οφείλεται στον άνθρωπο". Ακριβώς δε επειδή είναι πα-

θητικό στοιχείο, ο άνθρωπος άκριτα, σε πολλές περιπτώσεις και με διαφορερους τρόπους επενεργεί πάνω σ'αυτό και το βελτιώνει μερικές φορές, ενώ τις περισσότερες το χειροτερεύει. Η προσπάθεια αυτή του ανθρώπου αποβαίνει συνήθως σε βάρος του ιδίου. Άς θυμηθούμε τα ατυχήματα του Chernobyl και Sevezo. Τέτοια ατυχή συμβάντα μπορούν να καταστρέψουν τον ανθρώπινο πολιτισμό.

Ετσι η Μεσογείος κοντεύει να γίνει νεκρά θάλασσα, από τα απόβλητα των χωρών τις οποίες περιβρέχει. Ο λόγος αυτός είναι πού τα τελευταία χρόνια ξεσηκώθηκαν τα περιβαντολλογικά κινήματα, πολλά από τά οποία πήραν τη μοσφή πολιτικών κομμάτων, κάτω από την πίεση τους, αλλά και από την ανάγκη ψηφισθήκανε από τά κρατη διάφορες προστατευτικές του περιβάλλοντος διατάξεις. Η μελετη όμως του επηρεασμου του ενος παραγοντα (ανθρώπου) επί του άλλου (περιβάλλοντος) και αντίστροφα, ανηκει στους γεωγράφους. Αυτοί καθορίζουν σε κάθε περίπτωση, βοηθούμενοι από τη φιλοσοφία και το υλικό τους, ποια είναι η επίδραση του περιβάλλοντος στον άνθρωπο και ποια του ανθρώπου πάνω στο περιβάλλον, και διατυπώνουν τα συμπεράσματα τους.

2.ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Περιβάλλον είναι κάθε τι που άρσκεταιαι γυρω από τον άνθρωπο. Στην ευρεία εννοια του περιβάλλοντος διακρίνουμε:

α. Το οικογενειακό περιβάλλον πού το αποτελούν:

Οι γονείς, αδελφοί, παπποι, προσωπικο, αλλά και οι ασχολίες τους, ο τροπος ζωης τους, η τήρηση υγειεινών συνθηκων στο σπίτι, ο τροπος διατροφης κ.λ π. Σ'αυτο το περιβάλλον γεννιεται και αναπτυσσεται ο άνθρωπος δεχεται το μεγατο της επιδράσης.

β. Το σχολικό περιβάλλον, αποτελούμενο από :

τους δασκάλους τους άλλους μαθητες, τα σχολειο, τον τροπο εκπαίδευσης και ζωης στο σχολειο. Είναι το δευτερο κατα σειρά περιβάλλον, όπου ο άνθρωπος προλαμβανει ισχυρες επιδράσεις. Εδώ συντελείται η πνευματικη του ανελιξη και διαπλάση, διαμορφωνεται ο χαρακτήρας του. Εδώ μαθαινει τροπους συμπεριφορας, τή γλωσσικη σωστη έκφωρηση, και προ πάντων γνωσεις για τη μετέπειτα ζωη του. Αλλά εδώ αναπτυσσονται και ο εγωισμος, η οκληροτητα, η αυθάδεια, το ψεύδος, η υποκρισια, η ευγενεια των τροπων, η άμιλλα, η πειθαρχια, ο αλτρουισμος κ.λ π.

γ. Το επαγγελματικό περιβάλλον αποτελούμενο όχι μονον από τους ρμοτεχνους που επηρεάζουν τη συμπεριφορο του ανθρώπου, αλλά και τις συνθηκες εργασιας.

δ. Το κοινωνικό περιβάλλον, αποτελούμενο από την κοινωνία όπου ζει ο άνθρωπος και εργαζεται, και τις συνθηκες ζωης μέσα στην κοινωνία.

ε. Το φυσικό περιβάλλον, δηλαδή τη φυση μέσα στην οποία ζει ο άνθρωπος.

Στά στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος ουγκαταλέγονται, μεταξύ των άλλων, τα ακολουθα:

Ο αέρας, το φώς, το εδαφος (γεωγραφικη θέση, υψομετρο, διαμορφωση), τά ύδατα, τά ζωα, τά φυτά κ.λ π.

Το φυσικο περιβάλλον επιδρά σημαντικα στον άνθρωπο.

Ανάλογα με τή διαθεση του περιβάλλοντος αυτού, μπορούμε να τό χαρακτηρίσουμε σαν:

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Θεοφράστου, Τμήμα Φιλολογίας, ΑΠΘ.

- Φιλικό, όταν τάσσεται με το μέρος του.

- Συμπαθές, όταν διάκειται ευμενώς προς αυτον.

αν κατορθώνα με τεχνικά μέσα ο άνθρωπος να αντικαταστήσει το φυσικό περιβάλλον, πάλι θα ήταν εξηρημένος, εφσον μόνο, αυτό του προμηθεύει τροφή, νερό, αέρα, κ.λ.π. στοιχεία που του είναι απαραίτητα για τη ζωή του. Έτσι συμπεραινουμε ότι η μοίρα του ανθρώπου είναι αναποσπαστα δεμένη με το περιβάλλον.

4. ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ

Σε αυτά που είπαμε πρπει να προστεθούν ακόμη ότι στην κατοθλιπτική επίβολή του απειρου και αχανους περιβάλλοντος, ο άνθρωπος προσπάθησε να αντιδράσει, όχι όμως με πολλή επιτυχία. Άπο τα πολυ παλτα χροντα πολέμησε το εχθρικό περιβάλλον. Έτοι όταν κρύωνε κατεφευγε στα σπηλατα για να προστατευθεί. Κατόπιν ανακάλυψε τη φωτία, εδω και 500.000 χροντα, για να ζεσταθεί και για να μαγειρέψει. Τώρα χρησιμοποιεί την ενέργεια (ηλεκτρική, ατομική...) σε διαφορετες χρπσεις. Πολεμησε το κλίμα να το προσαρμόσει στα μετρα του, παρόλο ότι αυτό εμεινε σχεδόν ένας απροσπέλαστος παραγων για τον άνθρωπο.

Οι προσπάθειες που κατεβαλε παντως, έφεραν πολυ μικρα και περιορισμένα αποτελεσματα. Είναι σταγονα στον ωκεανο η φωτία που ανάβει ο άνθρωπος μπροστα στη φυσική θερμότητα. Οι Εσκιμωοι κοιμωνται μεσα στους παγους φορώντας δερματα και ρουχα. Η θερμοκρασία που πετυχαινουν είναι μηδσμινη σε σχέση με τη θερμοκρασία της ατμοσφαιρας και της γης. Την ίδια αναλογία θα βρούμε όταν ουγκρινουμε παρομοια φυσικά φαινόμενα (ψύχος, ακοχη, αέρας, έβροχη κ.λ.π.) με τα μεσα αντίδρασης του ανθρώπου.

Επομένως, παρα την τεχνολογική προσδο του ανθρώπου αυτος παραμένει εξαρτημένος οπο το περιβάλλον και για όλες τις υλικές ανάγκες και επιθυμίες του. Η εξάρτηση του ποικιλλει ανάλογα με τις συνθήκες που ζει ο άνθρωπος. Στις μικρες κοινωνίες (χωρια, μεμονωμενα οπίτια) η εξάρτηση απο το περιβάλλον είναι μεγαλύτερη. Οι αγροτικές οικογένειες βριακουν στη φυσική σχεδον ολη την τροφή τους. Σε πολεις η εξάρτηση γίνεται πιο πολύπλοκη. Ο άνθρωπος των πολων πληρώνει να αγοράσει τα πάντα σχεδον. Άκομη και ο αέρας του στοιχιχει και μερικες φορές μολυσμένος.

5. ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Τό περιβάλλον απο τοτε που επινοηθηκε και δημιουργηθηκε, έγινε έτσι ώστε να μην είναι σταθερο και αμεταβλητο. Άς σκεφθουμε πως θα επηρέαζε τον άνθρωπο μια διαρκης θερμοκρασία του καλοκαιριού, η ενα διαρκης ψυχος του χειμωνα κ.ο.κ. Δεν ξέρουμε τί θα γινοταν αν ήταν αμεταβλητο, αλλά διαρκώς μεταβάλλεται. Οι μεταβολές επηρέαζουν τον άνθρωπο θετικά και αρνητικά. Πολλες μεταβολές, π.χ. των εποχων του χρονου, είναι ζωτικές για τον άνθρωπο και τη δραστηριότητά του. Τί θα γινοταν άραγε αν είχαμε διαρκώς χειμωνα ; ούτε ζωα, ούτε φυτά θα μπορούσαν να αναπτυχθουν. Μερικές μεταβολες όμως είναι καταστρεπτικές για τον άνθρωπο. Γενικά μπορούμε να καταταξουμε τις μεταβολές σε τρεις ομάδες:

- α. Οι μακροχρονιες μεταβολές, όπως οι προσχωσεις των ακτών,
- β. Οι βραχυχρονιες, όπως π.χ. ο ρυθμός των εποχων του χρονου, ο οποίος

ναπτυξη των φυτων και των δεντρων, την καρποφορια, τη μεταναστευση των ψαριων και των πτηνων κ.λ.π.

γ. Ξαφνικες, απροβλεπτες και αποτομες μεταβολες, οπως οι σεισμοί, οι θυελλες, οι κυκωνες, οι παλημυρες, οι επιδημιες κ.λ.π.

Για τις μεταβολες του περιβαλλοντος ο ανθρωπος εχει καπως εκπαιδευθει να τις αντιμετωπιζει με διαφορους τροπους. Οι τροποι αυτοι αντιδρασης ειναι μεσα στο πλαισιο της προσπαθειας του να επιβληθει στη φυση και να κατακτησει τη γη.

Ετσι η ιστορια του ανθρωπου, δεν ειναι παρα μια περιγραφη της διαρκως αυξανομενης ικανοτητας του να χρησιμοποιει και να επιβληθει στο περιβαλλον του και να το αξιοποιησει προς οφελος του.

6. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Ο ανθρωπος ποτε δεν αρκειται στα μεχρι τωρα επιτευγματα του.

Δεν τον ικανοποιει μονον η αντιμετωπιαση των μεταβολων του περιβαλλοντος. Προσπαθει να επιδρασει πανω σε αυτο για να κυριαρχησει εστω και μερικως. Απο τοτε που πηρε απο τον Προμηθεα τη φωτια, εδω και 40.000 χρονια περιπου, εωτιαξε οπλα να κυνηγησει, επενοησε τον τροχο εκανε εγγειοβελτιωτικα εργα, εωτιαξε σπιτια κ.λ.π. και δεν σταματησε μεχρι σημερα που χρησιμοποιει τα τελειοτερα μηχανηματα στη γεωργια, τη βιομηχανια, τη ναυτιλια κ.λ.π. Διαρκως προσπαθει να διασκευασει το περιβαλλον του, ουμφωνα με τη σκεψη του και τις αναγκες του. Διαρκως αγωνιζεται να επιβληθει στην φυση σαν κυριαρχο αν. Βεβαιως η φυση κρυβει τα μυστικα της ζηλοτυπα και πολυ δυοκολα τα ανακαλυπτει ο ανθρωπος, αλλα με την προοδο του επιβαλλεται διαρκως περισσοτερο.

Δυο ειναι οι κυριες μορφες της επιδρασης, του ανθρωπου πανω στο περιβαλλον.

- Η πρωτη ειναι η μορφη της οικησης.

Ειναι δηλαδη η κατασκευη σπιτιων, οικισμων χωριων, κωμοπολεων, πολεων κ.λ.π. με ολα τα χαρακτηριστικα τους στοιχεια που ειναι και αυτα απαραιτητα για τον ανθρωπο σημερα, οπως ειναι οι δρομοι, οι πλατειες, τα σχολεια, τα νοσοκομεια οι εκκλησιες κ.λ.π.

- Η δευτερη μορφη επιδρασης του ανθρωπου στο περιβαλλον ειναι η χρησιμοποιοηση του για παραγωγικους σκοπους.

Για παραδειγμα, κατασκευη εργοστασιων, ωυτευση ωυτειων δεντρων, εκμεταλλευση αγροκτηματων, κατασκευη τεχνητων λιμνων παραγωγης ηλεκτρικης ενεργειας, με παραλληλο χαραξη νεων ποταμων κ.λ.π.

Σκοπος των επεμβασεων αυτων ειναι η παραγωγη τροφιμων και αλλων αναγκαιων ειδων για τον ανθρωπο, ειτε ιδιαν για χρηση των παραγωγων, ειτε για το εμποριο.

Οι αναγκες των ανθρωπων σημερα, σε μια πολη ειναι τεραστιες και παντοειδεις, και ποικιλουν οσο :

- αυξανεται ο πληθυσμος της πολεως
- αυξανονται οι αναγκες των ανθρωπων
- προοδευει η τεχνολογια στην εξευρεση νεων μεσων εξυηρητησεως του ανθρωπου.

Οι κινδυνοι απο την επεμβαση των ανθρωπων πανω στο περιβαλλον ειναι μεγαλυνη θεοφραστος Τημη Γεωλογιας Α.Π.Θ. βλαπτεται το περιβαλλον η στοιχεια του που ειναι απαραιτητα

για το κοινωνικό σύνολο. Πραγματικά ο άνθρωπος με την τεχνολογία οπектnοε πολλά μέσα επέμβασης στο περιβάλλον. Η ακριτή όμως χρησιμοποίηση των μεσων αυτων και η εν γενει δράσις των ανθρωπων, πολλές φορές και σε πολλές περιπτώσεις έφερε ολέθριες συνέπειες, γιατί διαταραξε το περιβάλλον η και το κατέστρεψε. Η καταστροφή αυτη είναι δυνατόν να απειλήσει τή ζωη τόσα του καταστροφεία, οσα και των συνανθρώπων του, π.χ. η καύση χαμηλής απόδοσης καυσίμων δημιουργει το φονικό νέφος, πού έχει προκαλέσει τούς θανάτους στην Αθηνα. Η κακή χρήση των αυατημάτων αποχέτευσις είναι δυνατόν να προκαλέσει σοβαρές ασθένειες και λοιμο ακομη. Παρομοια παραδειγματα θά μπορούσαν να αναφερθούν πολλά.

7. ΜΕΤΡΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Επειδή οι κίνδυνοι αυτοί είναι μεγάλοι και βλάπτουν το κοινωνικό σύνολο λαμβάνονται μετρα προστασίας του. Η πολιτεία ψήφισε για τήν Ελλάδα τίς εξης διατάξεις:

α. Τό άρθρο 24 τού Συντάγματος 1975 βάσει τού οποίου :

''η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, αποτελεί υποχρεωση του κρατους. Και συνεχιζει με διατάξεις περι, προστασίας των δασων, χωροταξικης αναδιορθώσεως τής χωρας, των ορων αναγνωρισις περιοχης ως οικιστικης, περι των μνημειων και παραδοσιακων περιοχών και στοιχείων κ.λ.π. ''

β. Τό Ν.Δ. 86/1969 Δασικός Κώδιξ.

γ. Τό Ν. 998/1979 περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γενει εκτάσεων τής χώρας.

δ. Τό Ν. 314/1976 περί ''κυρώσεως διεθνούς συμβάσεως περι ρυπάνσεως τής θαλασσης''.

ε. Τό Ν. 743/1977 περί προστασίας τού θαλασσιου περιβάλλοντος.

στ. Τό Ν. 1734/1987 περί βοσκοτόπων.

Οι διατάξεις αυτές δεν είναι επαρκείς για να προστατεύσουν το περιβάλλον, γιατί καλύπτουν μονο το φυσικο και πολιτιστικό περιβάλλον. Οπως είπαμε όμως, υπάρχουν και άλλα είδη περιβάλλοντος πού θά έπρεπε να προστατευθούν, ως μέρος αναποαστο ενος αυουλου περιβάλλοντος.

Υπάρχει και η δυσπιστία ότι, είναι δυνατόν να προστατευθεί κάτι πού ενδιαφέρει ολους τους ανθρώπους, με νομους και διατάγματα. Ας ελπίσουμε λοιπον ότι θά συμπληρωθεί η νομοθεσία οπου είναι ελλειπής, και αυτο ίσως θά γίνει κατ ' ανάγκην με τήν είσοδο μας στην ΕΟΚ. Περισσοτερο μας χρειαζεται να ελπίσουμε ότι θά γίνει ουνειδησις σε ολους μας η προστασία τού περιβάλλοντος. Εξαλλου δεν θά πρέπει κανείς να επαναπαυθει στό ότι έχουν θεσπισθει καποιοι νόμοι. Πρέπει ο κάθε άνθρωπος να θεωρήσει ατομικη του υποθεση τήν προστασία τού περιβάλλοντος και να φροντίσει να διατηρηθει αυτο ωφέλιμο για τό κοινωνικό σύνολο.

8. ΜΕΤΡΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Τελευταία έχουν καταβληθει αρκετές και σοβαρες προσπάθειες για τήν βελτίωση, οπως και τήν αποφυγή καταστροφής τού περιβάλλοντος. Οι προσπάθειες αυτές είναι γενικες οέ ολη τή χώρα, οπως και στίς άλλες χώρες. Η ζωη στην πρωτεύουσα, οπου ζεί ο μισός σχεδόν πληθυσμός τής Ελλάδος, δεν μπορούμε να

πούμε πως είναι ιδανική. Πολυ μεγάλη προσπάθεια γίνεται εδω και μερικά χρονια απο το Δημο Αθηναίων, και τους άλλους Δήμους και Κοινοτητες, να εμπλουτισθουν με πράσινο. Εχουν γίνει πολλοί πεζοδρομοι και οι πλατείες εχουν διαμορφωθεί, και μεγάλες δαπάνες, εχουν γίνει για εργα εξωραϊσμου. Η αναπαλαίωση παλαιών ωραίων κτιρίων, που ανεγερθηκαν κάποτε με πνεύμα καλαισθησίας, εδωσε δείγματα σεβασμού στο ωραίο. Όσοι θυμούνται τη Νομαρχία Θεσσαλονίκης προ της αναπαλαίωσής της δικαιώνουν τη γνώμη μας.

Δέν είναι ανάγκη να αναφέρω ειδικα ποιά είναι τά επιτεύγματα της προσπάθειας βελτίωσης του περιβαλλοντος, γιατί όλοι τά γνωρίζουμε εξ ιδίας αντιληψεως. Η προσπάθεια για κάτι το πιο καλό όμως δέν εγκείται μονο στο βαθμο των οργανώσεων και υπηρεσιών. Άρκετοι κατοικοι Αθηνών και άλλων πολων προτιμούν ένα καλύτερο περιβάλλον και εφοσον μπορούν μετοικούν στα προάστια, όπου τό νέφος δέν δίνει την παρουσία του και ο δόρυβος, η οκόνη, κ.λ.π. είναι ελαχιστα αισθητά.

Ειδικότερα η περιοχή της πρωτευουσας είχε δεχθεί μεγάλο αριθμό αοτών προσφύγων απο τη Μικρα Ασια, οι οποίοι κατοίκησαν σε προσφυγικούς Δήμους. Με την αξιουσνη τους και την εργατικότητα τους, κατορθωσαν να εκλείπει το φαινομενο των προσφυγικών κατοικιών, στη θέση των οποίων τωρα βρίσκονται οξιολογες πολυκατοικίες. Η αναμοιομορφία που υπηρχε προ του 2ου Παγκόμιου Πολέμου τεινει να εκλείπει.

9. ΑΠΩΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΟΝ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι πιο κατω αποψεις προερχονται απο γεωγράωο και απευθύνονται σέ γεωγράφους. Άλλοι επιστημονες μπορεί να εχουν διαφορετικές αποψεις σύμφωνα με την επιστημη τους και την πρακτική τους.

Ο άνθρωπος πολλές φορές νομίζει οτι μπορεί να επιβάλλει στο περιβάλλον την επεμβαση του. Είναι γεγονός όμως οτι η υπερβολική αξίωση της χρησιμοποίησης της άωυχης και έμψυχης φύσης για τους σκοπούς του, είχε αποτελεσμα να τον αποξενώσει απο τό περιβάλλον του. Έτσι π.χ. οι επιβλαβείς ουσίες που διαχέονται στο περιβάλλον επηρεάζουν οχι μονο τη γενική ευημερία των κατοικων, αλλά και την υγεία τους, όπως τό καυσαέριο οτίς μεγαλουπολεις και ιδιως στην Αθνα, Θεσσαλονίκη.

Πορομοια περίπτωση είναι οτι για την επιτευξη μεγαλύτερης απόδοσης χρησιμοποιούνται στη γεωργία ουσίες επιβλαβείς για τον άνθρωπο όπως οι ορμονες που καταλήγουν στο σώμα του ανθρώπου μεσω των τροφων. Είναι γνωστο το ποσο επικίνδυνη είναι η περίπτωση του κλοφεν.

Άλλη μιά αρνητική περίπτωση είναι η χρησιμοποίηση ακτινοβολιών και χημικών ουσιών, που μπορούν να προκαλέσουν επικίνδυνους μεταβαλισμους και άλλο πορομοια φαινομενα.

Η προστασία λοιπον του περιβαλλοντος δέν είναι αυτασκοπος, αλλά αποβλέπει στην προφυλαξη της υγείας και του ίδιου του ανθρώπου, γιατί ένα ακαταλληλο, υποβαθμισμενο και μολυσμένο περιβάλλον, είναι εντελως ακαταλληλο για τον άνθρωπο και μέσα του είναι αδυνατο να ζήσει ο άνθρωπος. Κατά την εξέταση των θεμάτων της σχέσης περιβάλλον - άνθρωπος, ο γεωγράφος πρέπει να καταλάβει πως ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τό περιβάλλον, ώστε να μπορέσει να εξηγήσει τη συμπεριφορα του.

Γι' αυτό θα πρέπει να εξετασεί:

Πρώτο, τον τρόπο που αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος (πλουτοπαραγωγικές πηγές κ.λ.π.) και τὰ χρησιμοποιεί. Αυτό είναι η κυρία θεωρία στη σπουδή του οικολογικού συστήματος.

Δεύτερο θα πρέπει να εξετασεί τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτός ο χώρος από τον άνθρωπο. Αυτό είναι η κύρια θεωρία στη μελέτη του συστήματος του χώρου. Προκειμένου να γίνει μία επεμβάση στο περιβάλλον θα πρέπει να προηγηθεί μία σοβαρή μελέτη ειδικών.

Από τή μελέτη αυτή θα προκύψει αν χρειάζεται επιδραση και ποιού είδους στο περιβάλλον. Αν δεν προηγηθεί η μελέτη αυτή, οι επιτυχίες θα είναι πολύ αρνητικές.

Μετά τό 2ο Παγκοσμιο Πόλεμο, η Αθήνα μπορούσε να σχεδιασθεί με προοπτικές του τότε μελλοντος και σήμερα παρόντος. Είναι αδιανόητο τό ότι σήμερα το συγκοινωνιακό δίκτυο, περιλαμβάνει τούς στενούς δρομους που χαραξε ο βαυαρος αρχιτέκτονας όταν σχεδίαζε την Αθήνα επι ύψωνος. Σχεδαν το 90% τών κινουμένων πρέπει να περάσουν από την ύμονοια, όπου παρατηρείται αδικαιολογητή κοσμοπλημμύρα. Αποτέλεσμα η συμφόρηση και το νέφος.

Μία ειδική μελετη ακόμα και το 1948 θα προέβλεπε τις σημερινές δυσχέρειες, που ίσως θα τις αποφευγαμε. Δυστυχως δέν μας έδίδαξε τίποτα το τι έγινε στη Ρώμη. Τώρα οσες εκ περιτροπής κυκλοφορίες και αν επιβλήθουν, και το νέφος θα υπάρχει και τὰ αυτοκίνητα θα χρησιμοποιούνται, από τούς Αθηναίους, να πάνε να πωνίσουν στην οδο Ερμου και την Αιόλου.

Κατά τήν εξέταση τών θεμάτων του περιβάλλοντος και του ανθρώπου, ο γεωγράφος θα πρέπει να γνωρίζει ότι τα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος δέν έχουν αντικειμενική σλήθεια για τον άνθρωπο. Θα πρέπει επίσης ο γεωγράφος να συνδυάσει τις γεωγραφικές του αποψεις με τή φιλοσοφική του σκέψη, προκειμένου να λύσει τα παντοειδη πρόβληματα.

Το χιονι λογουχαρη, μπορεί να θεωρηθεί επικίνδυνο γιατί πιθανον να προκαλεσει ζημια, η και καταστροφή, αλλά και πηγή πλούτου, γιατί παρέχει τὰ αποθέματα νερού και ανασυχή. Ετσι μία χιονοπτώση 30 εκατ. π.χ. στη Σουηδία περνά απαρατήρητη, ενώ στην Ελλάδα το χιονι αυτο θα έφερνε το χάος. Το ίδιο συμβαίνει και σ' άλλες περιπτώσεις, που μπορεί το περιβάλλον να γίνει και να διαβαθμισθεί από το πιο επικίνδυνο και απροσίτο, στο πλέον ευνοικο και επιθυμητο.

Ο γεωγράφος, στη μελετη του θεματος ανθρώπος-περιβάλλον, θα πρέπει να προσπαθήσει να ανακαλυψει πώς ο άνθρωπος ζυγίζει και εκτιμά τα πλεονεκτηματα και τὰ μειονεκτηματα του χώρου και πώς αντιμετωπίζει με υποκειμενικά κριτηρια τὰ προβλήματα και τις δυσχέρειες, που ουνοδευονται με την αβεβαιότητα για τήν ορθότητα της αποφασης του. Γιατί π.χ. μερικοί άνθρωποι προτιμουν να εγκατασταθούν σε ελωδεις περιοχές η σε περιοχές που αποκλείονται το χειμωνα. Ίσως οι εκτασεις να είναι προσοδοφόρες. Ίσως οι δεσμοι με τις αποκλειομενες καταικήμενες περιοχές να είναι τόσο εντονοι.

Πολλά μπορούν να συντελούν. Πολλά μπορεί να συμβαινουν σ' ένα θέμα τεραστίας έκτασης. Και μεσα στα πολλά ο γεωγράφος θα πρέπει να διαλέξει τὰ ουσιωδη για να στηρίξει τα συμπερασματα του.

Δέν πρέπει ποτέ να λησμονήσουμε παντως ότι όλες οι προσπάθειες του ανθρώπου δέν είχαν ως αποτελεσμα παρά τήν ελάχι-
Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Θεόφραστος - Τμήμα Γεωλογίας, Α.Π.Θ.

στη επίδραση και την πολύ μικρή βελτίωση του περιβάλλοντος.

Ασχέτως όμως του περιορισμένου αποτελεσματος, εφόσον προκειται για βελτίωση του περιβάλλοντος, αυτή πρέπει να αποτελεί για όλους μας σκοπό και επιδίωξη την οποία δεν πρέπει ποτέ να εγκαταλείψουμε.

Είναι φανερό ότι, η αλληλεπίδραση ανθρώπου και περιβάλλοντος δεν είναι μια απλή σχέση δυο στοιχείων της φύσης, αλλά αποτελεί μία πολύπλοκη σχέση που πολύ δυσκόλα μπορούμε να τη συλλάβουμε στο νου μας.

Εμείς πάντως θα πρέπει να θεσουμε ως κανόνα της ζωής μας ότι πρέπει να προφυλαξουμε και όσο μπορούμε να βελτιώσουμε το περιβάλλον. Βέβαιοι ότι εργαζομαστε για το δικό μας καλό και συμφέρον. Σ' αυτό είμαστε αναγκασμένοι να ζήσουμε και αν θέλουμε, όπως είναι βέβαιο, να ζήσουμε καλά θα πρέπει να το διαφυλάξουμε, σαν κάτι το αναγκαίο, το χρήσιμο, το αναντικατάστατο.

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

1. Bryant, R.,
Wareing, J. Geography. International Book Productions
Knowlew, R. και London 1980. p. 202-8
2. Huntington, E. : Principles of Economic Geography . Wiley
New York 1940.
3. Mc Carty, H. : (οικονομική γεωγραφία), Λεξικό Κοινωνικών
Επιστημών, Τον. 2 Αρχισυντακτες J. Gould &
W.L. Koib. Εκδ. Μίκας-Τεγοπούλος. Αθήνα 1972.
4. Kim, L.E..
Starkey G.F
Hall N.F. Introductory Economic Geography.
harcourt Brace, New York 1940.
5. Knowles , R.
Wareing, J. Economic and Social Geography.
William Reipemman LTD., London 1978.
6. Κούβελη, Π. Στοιχεία Οικονομικής Γεωγραφίας. Τευχ. Α'
Παγκ. Οικονομική Γεωγραφία. Αθήναι 1960.
7. Πίντου, Ι. : Περίληπτικά Σημειώσεις θεμάτων Οικονομικής
Γεωγραφίας. Αθήναι 1965.
8. Πηλοπούλος Στ. Οικονομική Γεωγραφία. Θεσ/νίκη 1977.
9. Smith, S. : Geography and the Location of Industry An
Inaugural Lecture, 1951. The Univercity
Press, Liverpool 1952.
10. Σμοκοβίτης Δ. : Η Σπουδαιότητα της Στρ. Γεωγραφίας και η
προβληματική της διδασκαλίας της. Πρακτικά
λου Παν. Γεωγ. Συνεδρίου Αθήνα 20-22 ΦΕΒ.
1987.
11. Σμοκοβίτης Δ. Η Σπουδαιότητα της Οικονομικής Γεωγραφίας
Στρατιωτική Επίθεωση. Ιούλιος 1984.
12. Σφακιανού, Γρ. : Ανθρωπογεωγραφία. Εκδ. Καραμπεροπούλος,
Ηράκλειο 1975.